

VU Research Portal

Collectief procederen door de vakbond

van den Bor, Cara; Bij de Vaate, D.M.A.

published in

Tijdschrift voor Recht en Arbeid
2020

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van den Bor, C., & Bij de Vaate, D. M. A. (2020). Collectief procederen door de vakbond. *Tijdschrift voor Recht en Arbeid*, 2020(2), 2-9. [2020/12]. <http://deeplinking.kluwer.nl/?param=00D2FE2F&cpid=WKNL-LTR-Nav2>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Collectief procederen door de vakbond

TRA 2020/12

In dit artikel bespreken de auteurs de bevoegdheid van de vakbond om collectief op te treden ter handhaving van het arbeidsrecht op grond van art. 3:305a BW. Zij bespreken de ontvankelijkheidsvoorwaarden, de praktische toepassing daarvan, alsmede de toekomstige wijziging van het regime van art. 3:305a BW als gevolg van de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie.

1. Inleiding

Op 15 januari 2019 deed de Kantonrechter Amsterdam een baanbrekende uitspraak in een procedure die door vakbond FNV op grond van art. 3:305a BW was aangespannen tegen Deliveroo.² De kantonrechter verklaarde voor recht dat, in afwijking van het schriftelijke contract en in tegenstelling tot haar collega kantonrechter een halfjaar eerder,³ de verhouding tussen Deliveroo en haar bezorgers is aan te merken als een arbeidsovereenkomst. Veel is al gezegd over de materiële kant van de *Deliveroo*-zaak.⁴ Deze bijdrage legt de focus op een formeel aspect. Centraal staat de vraag onder welke voorwaarden de vakbond op grond van art. 3:305a BW als zelfstandige procespartij kan procederen voor werknemers ter handhaving van het arbeidsrecht en in hoeverre dat in de praktijk gedaan wordt.⁵ Reden temeer om bij dit collectieve actierecht stil te staan, is het feit dat de ontvankelijkheidsvoorwaarden van art. 3:305a BW in de nabije toekomst worden gewijzigd als gevolg van de in maart 2019 aangenomen Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (Wamca).⁶ Welke gevolgen heeft dat voor het collectief procederen door de vakbond?

In het hierna volgende zullen wij eerst kort stilstaan bij de meerwaarde van art. 3:305a BW voor de vakbond ten opzichte van het 'eigen' handhavingsinstrumentarium op grond van de Wet Cao en de Wet AVV (§ 2.1).⁷ Achtereenvolgens worden de ontvankelijkheidsvoorwaarden voor een art. 305a-procedure (§ 2.2) en de praktische toepassing daarvan door de vakbond besproken (§ 2.3). In § 3 gaan wij

in op de toekomstige wijziging van art. 3:305a BW en de implicaties daarvan voor het procederen door de vakbond. Afgesloten wordt met een conclusie (§ 4).

2. Collectieve actie op grond van art. 3:305a BW

2.1 Meerwaarde van art. 3:305a BW voor de vakbond

De vakbond is primair (samen met werkgevers(organisaties)) verantwoordelijk voor de handhaving van cao's. Daartoe hebben zij een eigen instrumentarium dat is neergelegd in de Wet CAO en de Wet AVV. Op grond van art. 9 lid 2, 15 en 16 Wet CAO en art. 3 lid 2 en 4 Wet AVV kan de vakbond op eigen titel nakoming van de cao vorderen alsmede schadevergoeding voor zichzelf of de aangesloten leden.⁸ In 1994 is door middel van art. 3:305a BW voor het eerst een algemeen collectief actierecht voor belangenorganisaties in de wet neergelegd.⁹ Ingegeven door (onder andere) een toenemende behoefte van individuele burgers en belangenorganisaties aan bundeling van de krachten waar het gaat om het beschermen van belangen ten aanzien van het milieu, consumentenbelangen en bescherming van (minderheids)groepen tegen discriminatie.¹⁰ Ook voor vakbonden heeft art. 3:305a BW meerwaarde boven het instrumentarium dat is neergelegd in het cao-recht. Allereerst faciliteert art. 3:305a BW een handhavingsbevoegdheid voor de vakbond buiten het toepassingsbereik van een cao. Te denken valt aan de handhaving van wettelijke arbeidsrechtelijke bepalingen, zoals het geval was in de in de inleiding aangehaalde *Deliveroo*-zaak. Daarnaast kan een vakbond ook indien zij zelf geen partij is bij een cao en een cao niet algemeen verbindend is verklaard op grond van artikel 3:305a BW, een handhavingsvordering ten aanzien van de cao instellen.¹¹

2.2 Ontvankelijkheidsvoorwaarden van het huidige art. 3:305a BW

Ingevolge het eerste lid van art. 3:305a BW kan een stichting of vereniging met volledige rechtsbevoegdheid een rechtsvordering instellen ter bescherming van gelijksoortige belangen van andere personen, voor zover zij blijkens haar statuten die belangen behartigt.

1 Cara van den Bor en Vivian Bij de Vaate zijn als docent respectievelijk universitair docent verbonden aan de sectie Sociaal recht van de Vrije Universiteit Amsterdam.

2 Ktr. Amsterdam 15 januari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:198. Meer recent heeft de kantonrechter uitspraak gedaan in een soortgelijke procedure die door FNV was aangespannen tegen platform Helpling. Zie Ktr. Amsterdam 1 juli 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:4546.

3 Ktr. Amsterdam 23 juli 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:5183.

4 Zie o.a.: P.Th. Sick, 'Deliveroo: terecht bezorgd', TRA 2019/24; L. van den Berg, 'Platformarbeid: biedt het Rareitenbesluit soelaas?', TRA 2019/15; F.J.L. Pennings, 'De verschillende dimensies van het onderscheid tussen werknemers en zzp'ers', TRA 2019/34.

5 Vgl. N. Frenk, 'Rechtshandhaving in het arbeidsrecht door vakbonden', *ArbeidsRecht* 1995/16.

6 Wet van 20 maart 2019, *Stb.* 2019, 130.

7 Dat 'eigen' instrumentarium werd benut in de separaat gevoerde procedure tegen Deliveroo tot nakoming van de Cao Beroepsgoederenvervoer. Zie Ktr. Amsterdam 15 januari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:210.

8 Zie voor een nadere beschrijving van het handhavingsinstrumentarium neergelegd in het cao-recht: W.J.P.M. Fase en J. van Drongelen, *CAO recht*, Deventer: Kluwer 2004 en A.T.J.M. Jacobs, *Collectief Arbeidsrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2017; C.P. Robben & S.N. de Valk, 'Handhaving van cao's en contractsvrijheid (Deel I)', TRA 2019/46.

9 Wet van 6 april 1994, *Stb.* 1994, 269.

10 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, 3. Zie ook: A.W. Jongbloed (red.) *Samen sterk*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2002 en A.L.H. Ernes & A.W. Jongbloed (red.), *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2014.

11 W.J.P.M. Fase & J. van Drongelen, *CAO-recht*, Deventer: Kluwer 2004, p. 124; M.M.H. Kraamwinkel, 'De rol van vakbonden bij handhaving van cao's', *SMA* 2000/1, p. 23; HR 27 maart 1998, *NJ* 1998/709 (*FNV/Kuyper I*); HR 25 februari 2000, *JAR* 2000/85. A.T.J.M. Jacobs, *Collectief arbeidsrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 154.

Deze algemene omschrijving brengt mee dat een vakbond, die doorgaans zal voldoen aan de eis van 'volledige rechtsbevoegdheid' gelet op art. 1 Wet CAO, een vordering in kan stellen voor alle werknemers wier belangen geraakt worden en niet enkel voor zijn eigen leden, mits hij ook blijkens zijn statuten opkomt voor die belangen. Zo overweegt de Hoge Raad in het arrest *Philips/VEB* dat de organisatie die de vordering instelt daarbij niet optreedt als procesvertegenwoordigster van of namens haar achterban, maar ter behartiging van de belangen van anderen.¹² De wetgever heeft er bij de invoering van art. 3:305a BW bewust van afgezien representativiteitseisen voor de eisende organisatie op te nemen.¹³

Daarnaast volgt uit lid 1 dat de vordering betrekking moet hebben op bescherming van 'gelijksortige belangen'. Volgens de Hoge Raad wordt hieraan voldaan indien de belangen zich lenen voor bundeling zodat een 'efficiënte en effectieve rechtsbescherming' kan worden bevorderd. Er moet in één procedure geoordeeld kunnen worden over de aan de orde gestelde vorderingen, zonder dat daarbij de bijzondere omstandigheden van de individuele belanghebbenden betrokken hoeven te worden.¹⁴ De omstandigheid dat een aanmerkelijk deel van de personen op wie de collectieve vordering ziet niet instemt met de rechtsovereenkomst, brengt volgens de Hoge Raad niet met zich dat de vordering niet meer zou zien op 'gelijksortige belangen'.¹⁵

Voor de ontvankelijkheid van een belangenorganisatie is op grond van lid 2 verder vereist dat de organisatie eerst heeft geprobeerd door het voeren van overleg het gevorderde te bereiken.

In 2013 is een extra ontvankelijkheidsvoorwaarde toegevoegd aan de slotzin van lid 2, namelijk dat 'de belangen voldoende gewaarborgd zijn'.¹⁶ Redengevend daarvoor was de bezorgdheid die bestond doordat steeds meer 'claim-organisaties' uit de grond gestampt werden met voornamelijk commerciële motieven.¹⁷ Met het 'voldoende waarborg-vereiste' werd de rechter een handvat aangereikt om kritisch te oordelen over de ontvankelijkheid van een organisatie als hij twijfelt aan haar motieven voor het indienen van de vordering.¹⁸ In dit kader dienen twee punten beoordeeld te worden: (i) in hoeverre de betrokkenen uiteindelijk baat hebben bij de collectieve actie en (ii) in hoeverre erop vertrouwd mag worden dat de eisende organisatie over voldoende kennis en vaardigheden beschikt om de procedure te voeren. Relevante omstandigheden bij de beoordeling zijn: de

overige werkzaamheden die de organisatie heeft verricht om zich voor de benadeelden in te zetten, of de organisatie in het verleden ook daadwerkelijk in staat is gebleken de doelstellingen te realiseren, het aantal benadeelden dat aangesloten is bij of lid is van de organisatie, in hoeverre benadeelden zelf de collectieve actie ondersteunen en in hoeverre de organisatie voldoet aan de opgenomen principes uit de Claimcode, een zelfreguleringsinstrument uit 2011.¹⁹

Op grond van het huidige art. 3:305a BW kan een organisatie in principe elk soort vordering instellen, maar er geldt één belangrijke beperking. Lid 3 van artikel 3:305a BW sluit vorderingen die strekken tot schadevergoeding uit.²⁰ In de praktijk blijkt evenwel behoefte aan een effectief en efficiënt instrument om ook schade te verhalen in een collectieve procedure.²¹ De motie-Dijksma,²² waarin het voorgaande wordt aangekaart, is aanleiding geweest tot het wetsontwerp voor de Wamca, dat in paragraaf 3 van deze bijdrage zal worden besproken.²³ Ook voor de vakbond kan dit van toegevoegde waarde zijn. Weliswaar heeft hij op grond van art. 15 en 16 Wet CAO en art. 3 lid 4 Wet AVV de mogelijkheid schadevergoeding te vorderen, maar die bevoegdheid is gerelateerd aan schending van een cao-norm. Voor niet-cao-gerelateerde handhavingsvorderingen kan in de toekomst op grond van art. 3:305a BW schadevergoeding voor de werknemers gevorderd worden.

2.3 De praktijk van collectief procederen door de vakbond op grond van art. 3:305a BW

Om te beoordelen in hoeverre er onder het huidige regime van art. 3:305a BW gebruikgemaakt wordt van de mogelijkheid tot collectief procederen door de vakbond en welke omstandigheden daarbij een rol spelen, hebben wij de gepubliceerde jurisprudentie vanaf de inwerkingtreding van art. 3:305a BW in 1994 tot en met november 2019 geanalyseerd.²⁴ Daaruit blijkt allereerst dat er niet heel veel geprocedeerd wordt op grond van art. 3:305a BW. Wij troffen binnen de onderzoeksperiode in totaal 103 collectieve acties aan binnen de sfeer van het arbeidsrecht. Het aantal ingestelde collectieve acties door de jaren heen is redelijk stabiel. Van het totale aantal van 103 collectieve acties zijn

12 HR 7 november 1997, JOR 1998/9 (*Phillips/VEB*). Vgl. *Kamerstukken II* 2012/13, 33126, nr. 7, p. 10.

13 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, 3.

14 HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756 (*Stichting Baas in eigen huis/Plazacasa*).

15 HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756 (*Stichting Baas in eigen huis/Plazacasa*).

16 Wet van 26 juni 2013, *Stb.* 2013, 255. Tussen 1994 en 2013 zijn er meer ontwikkelingen geweest, maar dat valt buiten het bestek van deze bijdrage. Voor een beknopt overzicht van de ontwikkelingen in die periode zie: E. Bauw & T. Van der Linden, 'Claimorganisaties tussen wildgroei en regulering', *Tijdschrift Ondernemingsrechtpraktijk* 2016/564.

17 *Kamerstukken II* 2011/12, 33126, 3, p. 5.

18 *Kamerstukken II* 2011/12, 33126, 3, p. 5.

19 *Kamerstukken II* 2011/12, 33126, 3, p. 13. Vgl. W. van Eekhout, 'Opties voor collectief procederen – het huiswerk van een 3:305a-organisatie', *Beslag, executie & rechtsovereenkomst in de praktijk* 2019/1.

20 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, 3, p. 30. W. van Eekhout, 'Opties voor collectief procederen – het bundelen van vorderingen', *Beslag, executie & rechtsovereenkomst in de praktijk* 2018/7, p. 18; N. Frenk, 'Rechtshandhaving in het arbeidsrecht door vakbonden', *ArbeidsRecht* 1995/16.

21 Vgl. M.G. Faure, L.T. Visscher & I.N. Tzankova, *Collectieve acties. Preadvies Nederlandse Vereniging voor Burgerlijk Recht* 2015, Zutphen: Uitgeverij Paris 2015, p. 47.

22 *Kamerstukken II* 2011/12, 33000-XIII, 14.

23 Wet van 20 maart 2019, *Stb.* 2019, 130.

24 Gezocht is via rechtsorde.nl met als zoekterm art. 3:305a BW. De lijst met jurisprudentie is aan het slot van deze bijdrage opgenomen. Daarbij zij opgemerkt dat niet uit alle uitspraken even duidelijk blijkt wat precies de juridische grondslag van de vordering is (art. 3:305a BW/Wet cao/Wet AVV).

er 91 ingesteld door een vakbond.²⁵ Opvallend is dat in bijna alle gevallen het een aan de FNV gelieerde vakbond betrof.²⁶ Daarnaast vonden we twaalf collectieve acties aangespannen door andere belangenorganisaties binnen het arbeidsrecht.²⁷ Inhoudelijk valt op dat het vereiste dat de belangen zich lenen voor bundeling zodat een 'efficiënte en effectieve rechtsbescherming' kan worden bevorderd, relatief vaak onderwerp van geschil is.²⁸ Veelal stelt de werkgever zich op het standpunt dat er binnen de groep van werknemers waarvoor wordt opgekomen allerlei individuele verschillen bestaan, waardoor niet van 'gelijksoortige belangen' kan worden gesproken. Of de belangen zich in voldoende mate laten veralgemeniseren, is in de eerste plaats afhankelijk van de formulering van de vordering(en). Zo overwoog het Hof Amsterdam in een zaak die door de FNV was aangespannen in verband met de eenzijdige wijziging van arbeidsvoorwaarden door een werkgever, dat ook sprake is van gelijksoortige belangen als op de groep werknemers op wie de vordering ziet geen of verschillende cao's van toepassing zijn. In de gevorderde verklaringen van recht door de FNV was ook rekening gehouden met die toepassing van verschillende cao's.²⁹ Maar ook indien een algemene verklaring van recht voor de gehele groep wordt

gevorderd, staan mogelijke individuele verschillen niet altijd aan bundeling in de weg. Het criterium 'gelijksoortige belangen van andere personen' wordt in de rechtspraak in het algemeen ruim genomen.³⁰ Een mooi arbeidsrechtelijk voorbeeld daarvan vormt de in de inleiding aangehaalde zaak waarin de FNV een verklaring van recht vordert dat er tussen Deliveroo en haar bezorgers arbeidsovereenkomsten bestaan.³¹ Volgens de kantonrechter leent deze vordering zich voor bundeling, omdat de collectieve actie een grote groep werkenden raakt en bovendien een algemeen belang dient. Indien de vordering van FNV wordt toegewezen heeft dat een veel groter effect dan de uitkomst van een individuele procedure. Dat in het kader van de kwalificatieproblematiek volgens vaste jurisprudentie de beoordeling van alle omstandigheden van het geval vereist is, staat niet aan ontvankelijkheid in de weg. Het is volgens de kantonrechter weliswaar denkbaar dat in individuele gevallen het karakter van een overeenkomst van opdracht overheerst, maar daarbij lijkt het te gaan om uitzonderingsgevallen. In vergelijkbare zin oordeelde het Hof Arnhem-Leeuwarden op 26 maart 2019.³² Het hof acht het in beginsel niet ondenkbaar dat ten behoeve van een of meer bewijsstappen in een art. 7:658 BW-procedure een collectieve actie als bedoeld in art. 3:305a BW wordt ingesteld, zoals in dit geval, een verklaring van recht gevorderd door de FNV dat de arbeidsomstandigheden bij werkgever Smit Draad schadelijk kunnen zijn geweest voor de werknemers en/of de werkgever zijn zorgplicht heeft geschonden. In een dergelijk geval moet wel voldoende komen vast te staan dat bij een specifieke werkgever sprake is van voor een specifieke groep werknemers min of meer identieke arbeidsomstandigheden, die – in haar algemeenheid – schadelijk voor de gezondheid kunnen zijn. Dat had de FNV onvoldoende concreet gemaakt. Niettemin liep een aantal procedures ook spaak op de eis van 'gelijksoortige belangen'.³³ Zo leent de vordering van FNV tot verklaring van recht dat Albert Heijn de persoonlijke toelagen die zij toekent aan werknemers die na een overgang van onderneming bij haar in dienst zijn gekomen, niet mag afbouwen en tot veroordeling van Albert Heijn om aan alle werknemers berekeningen te verstrekken en de verschuldigde achterstallige persoonlijke toeslag alsnog te betalen, zich niet voor bundeling volgens Kantonrechter Zaanstad.³⁴ Zo'n vordering kan volgens de kantonrechter niet in haar algemeenheid worden beoordeeld, maar alleen als daarbij

25 We spreken over een vakbond als zijnde een vereniging van werknemers als bedoeld in de Wet Cao. Dat wil zeggen een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid met een statutaire bevoegdheid tot het sluiten van een cao.

26 Vgl. ook I. Tillema, 'Commerciële actoren in massaschadezaken: pionieren tussen toegang tot het recht en claimcultuur', *Ars Aequi* juni 2019, p. 511.

27 HR 20 oktober 1995, *JAR* 1995/251 (Stichting Vrouwenens); Ktr. Amsterdam 28 september 2000, ECLI:NL:KTGAMS:2000:AG2643 (Parallel Entry); Rb. Amsterdam 13 februari 2002 ECLI:NL:RBAMS:2002:AG7832 (Parallel Entry); Ktr. Amsterdam 18 december 2007, ECLI:NL:RBAMS:2007:BM2942 (Belangenvereniging van gepensioneerd van de Nederlandsche Bank); Rb. 's-Hertogenbosch 30 december 2009 ECLI:NL:RBSHE:2009:BK8011 (Beroepsverenigingen van operatieassistenten en anesthesiemedewerkers); Gerechtshof 's-Hertogenbosch 4 mei 2010, ECLI:NL:GHSHE:2010:BM3366 (Beroepsverenigingen van operatieassistenten en anesthesiemedewerkers); Gerechtshof Arnhem 25 oktober 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BU6019 (Vereniging van Gepensioneerd van Elementis); Rb. Amsterdam 13 maart 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:BZ4174 (Stichting Clara Wichman Proefproccessenfonds); Rb. Oost-Brabant 11 april 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:BZ6592 (Vereniging van middenkader en hoger personeel van MSD); Hof Amsterdam 7 oktober 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:4132 (Stichting Proefproccessenfonds Clara Wichman); Ktr. 's-Hertogenbosch 16 februari 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:785 (Stichting Investigating Prepack); Ktr. Amsterdam 24 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:6742 (Vereniging Pensioengerechtigden Euronext).

28 Zie onder meer Ktr. Utrecht 25 juni 1997, ECLI:NL:KTGUTR:1997:AG1538; Rb. Amsterdam 8 september 1999, ECLI:NL:RBAMS:1999:AG2561; Rb. Utrecht 1 juni 1999, ECLI:NL:RBUTR:1999:AH7969; Rb. Utrecht 17 november 1999, ECLI:NL:RBUTR:1999:ZL0904; Ktr. 's-Hertogenbosch 16 februari 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:785; Hof Amsterdam 19 januari 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:113; Ktr. Nijmegen 25 maart 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:4140; Ktr. Rotterdam 13 juli 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:5543; Ktr. Amsterdam 15 januari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:198; Hof 's-Hertogenbosch 22 januari 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:178; Hof Arnhem-Leeuwarden 26 maart 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:2624; Ktr. Zaanstad 12 april 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:3068. Vgl. HR 20 oktober 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1846.

29 Gerechtshof Amsterdam 19 januari 2016 ECLI:NL:GHAMS:2016:113 (FNV/Pontmeyer). De klacht dat de vordering van FNV zich niet leent voor behandeling op de voet van art. 3:305a BW werd in cassatie met een beroep op art. 81 RO afgedaan. HR 22 juni 2018, ECLI:NL:HR:2018:976. Vgl. ook Rb. Utrecht 1 juni 1999, ECLI:NL:RBUTR:1999:AH7969; Rb. Amsterdam 8 september 1999, ECLI:NL:RBAMS:1999:AG2561; Hof 's-Hertogenbosch 22 januari 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:178.

30 W.H. van Boom & F. Weber, 'Collectief procederen. Ontwikkelingen in Nederland en Duitsland', *WPNR* 2017/7145; W.H. van Boom, 'WCA -> WCAM -> WAMCA', *TvCA* 2019/4 en ook: mr. K. Rutten & mr. J.R. Hurenkamp in: Y. Borrius e.a. (red.), *Geschriften vanwege de Vereniging Corporate Litigation* 2017-2018 (Serie Van der Heijden Instituut nr. 152), I.3.2.3 'Samenloop met een collectieve actie', Deventer: Wolters Kluwer 2018. Zie o.a. HR 27 november 2009, *NJ* 2014/201; HR 5 juni 2009, *NJ* 2012/182.

31 Ktr. Amsterdam 15 januari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:198. Vgl. Rb. Noord-Nederland 19 december 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:4888 en Ktr. Amsterdam 1 juli 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:4546 (FNV/Helping).

32 Hof Arnhem-Leeuwarden 26 maart 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:2624.

33 Zie Ktr. Utrecht 25 juni 1997, *JAR* 1997/173; Rb. Amsterdam 8 september 1999, ECLI:NL:RBAMS:1999:AG2561; Rb. Utrecht 17 november 1999, ECLI:NL:RBUTR:1999:ZL0904; Ktr. Zaanstad 12 april 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:3068.

34 Ktr. Zaanstad 12 april 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:3068.

de bijzondere omstandigheden aan de zijde van individuele werknemers worden betrokken. Zo geldt voor sommige werknemers dat de werkgever niet in strijd heeft gehandeld met de wettelijke regels bij overgang van onderneming. Dat kan het geval zijn indien dergelijke werknemers na de overname een andere functie zijn overeengekomen. Daarnaast is denkbaar dat er andere redenen zijn geweest om afwijkende afspraken te maken.

Wij zijn de mening toegedaan dat bij de beoordeling van de vraag of sprake is van gelijksoortige belangen een enigszins geabstraheerde toetsing past. Er moet niet te snel worden geoordeeld dat mogelijke individuele verschillen tussen gedupeerden in de weg staan aan een vordering op grond van art. 3:305a BW. Anders worden het collectieve actierecht en de voordelen die daaraan zijn verbonden in veel gevallen illusoir gemaakt.³⁵ Bovendien geldt op basis van het huidige regime dat een verklaring van recht in een art. 3:305a BW procedure niet bindend is voor de groep van personen voor wie wordt opgekomen. Het heeft alleen precedentwerking in een daaropvolgende individuele procedure (zie hierna). Dit laat voldoende ruimte om dan alsnog met mogelijke specifieke individuele omstandigheden rekening te houden.³⁶

Terug naar de andere ontvankelijkheidsvoorwaarden van art. 3:305a BW en collectieve vorderingen van de vakbond. Uit de geanalyseerde jurisprudentie blijkt dat er over het algemeen flexibel wordt omgegaan met het vereiste tot voorafgaand overleg neergelegd in art. 3:305a lid 2 BW. De wetgever heeft met de eis van art. 3:305a lid 2 BW onder meer beoogd onwillige partijen te stimuleren van tevoren overleg te voeren en te voorkomen dat belangenorganisaties onverhoeds acties ontplooiën.³⁷ Indien tussen partijen vaststaat dat veelvuldig is gecorrespondeerd en het voor de werkgeefster duidelijk moet zijn geweest dat de bonden zich niet bij haar koers zouden neerleggen, staat het feit dat geen overleg heeft plaatsgevonden voorafgaand aan het uitbrengen van de dagvaarding in kort geding niet aan ontvankelijkheid in de weg.³⁸ Volgens Kantonrechter Apeldoorn eist art. 3:305a lid 2 BW zelfs niet onverkort dat sprake is geweest van voorafgaand overleg.³⁹ Dat de FNV haar standpunt reeds had bepaald en geen enkele ruimte wilde laten voor nader overleg, brengt volgens Kantonrechter 's-Hertogenbosch niet mee dat niet voldaan is aan de vol-

doende overleg-verplichting.⁴⁰ Opmerkelijk is dat volgens Kantonrechter Haarlem het voorleggen van de vorderingen in de vorm van een conceptdagvaarding en twee weken de tijd geven om vrijwillig aan de vorderingen te voldoen, daarentegen niet voldoende waren voor ontvankelijkheid.⁴¹ Een enkele procedure strandde op grond van art. 3:305a lid 5 BW dat inhoudt dat de personen die niet instemmen met de collectieve actie zich aan de werkingssfeer van die actie moeten kunnen onttrekken. Zo werd geoordeeld dat de vordering van FNV Bondgenoten tot instelling van een ondernemingsraad (OR) zich naar haar aard en inhoud niet leent voor het uitsluiten van bepaalde werknemers. Instelling van de OR geschiedt immers zowel in het belang van het goed functioneren van de onderneming, als in het belang van alle in de onderneming werkzame personen. Alle werknemers bij het bedrijf zouden dus getroffen worden door een veroordeling van de ondernemer tot het instellen van een OR.⁴²

3. Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (Wamca)

Met de inwerkingtreding van de Wamca zullen in de nabije toekomst – op het moment van schrijven van deze bijdrage is nog niet bekend wanneer – het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering worden aangepast om de afwikkeling van massaschade in een collectieve actie mogelijk te maken. Er worden onder andere aangescherpte ontvankelijkheidseisen ingevoerd.⁴³

Uitgangspunt in het nieuwe art. 3:305a BW is nog steeds dat voorafgaand aan een collectieve actie overleg moet hebben plaatsgevonden (lid 3) en dat de organisatie (met volledige rechtsbevoegdheid) alleen een vordering ter bescherming van gelijksoortige belangen van andere personen kan instellen voor zover zij deze belangen ingevolge haar statuten behartigt en de belangen voldoende gewaarborgd zijn (lid 1).

Is onder het huidige recht representativiteit van de organisatie geen hard vereiste, maar slechts één van de gezichtspunten die een rol kunnen spelen bij het 'voldoende waarborg-vereiste', in het nieuwe lid 2 van art. 3:305a BW wordt uitdrukkelijk de eis gesteld dat de organisatie die de vordering instelt gelet op de achterban en de omvang van de vertegenwoordigde vorderingen voldoende representatief is. Deze eis dient volgens de wetgever te voorkomen dat een

35 Hier ligt ook een belangrijke taak voor de vakbond, die moet immers de vordering zo formuleren dat deze voor algemene beoordeling vatbaar is. Vgl. N. Frenk, 'Vie d'Or, aandelenlease en de reikwijdte van het collectief actierecht', *NTBR* 2005/7. A-G Koopmans bij HR 2 september 1994, *NJ* 1995/369. Anders: D.F. Lunsingh Scheurleer, 'Over gelijksoortige belangen en cirkelredeneringen', in: N. van den Berg, R. Henkemans & A. Timmer, 'Massaclaims, class actions op z'n Nederlands', Nijmegen: Ars Aequi Libri 2007, p. 59-64.

36 N. Frenk, 'Vie d'Or, aandelenlease en de reikwijdte van het collectief actierecht', *NTBR* 2005/7.

37 Dat betekent ook dat met de vordering wel hetzelfde nagestreefd moet worden als de vakbond met het overleg heeft geprobeerd te bereiken (Ktr. Delft 29 juni 2000, ECLI:NL:KTGDEL:2000:AJ0128).

38 Vgl. Ktr. Rotterdam 13 juli 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:5543.

39 Ktr. Apeldoorn 30 januari 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:559. Vgl. Rb Arnhem 9 september 2005, ECLI:NL:RBARN:2005:AU2499.

40 Ktr. 's-Hertogenbosch 8 januari 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:19. Vgl. Rb Roermond 2 april 1998, ECLI:NL:RBROE:1998:AG2075.

41 Ktr. Haarlem 6 juli 2011, ECLI:NL:RBHAA:2011:BR4049, in deze zaak speelde ook mee dat de vakbonden hun statuten niet in het geding hadden gebracht.

42 Ktr. Rotterdam 14 november 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:10878.

43 *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, 3, p. 6-7. Met inwerkingtreding van de WAMCA wordt ook een nieuwe titel aan het derde Boek Rv toegevoegd. Daarin wordt geregeld hoe een collectieve vordering op basis van het nieuwe regime moet worden ingesteld en afgewikkeld. Zie voor meer over de collectieve actie nieuwe stijl: T.M.C. Arons & G.F.E. Koster in: B. Bier e.a. (red.), *Geschriften vanwege de Vereniging Corporate Litigation 2018-2019* (Serie Van der Heijden Instituut nr. 157), I.3.2.2 'Collectieve actie nieuwe stijl', Deventer: Wolters Kluwer 2019.

organisatie een vordering kan instellen zonder de vereiste ondersteuning van een achterban.⁴⁴

Daarnaast zal de belangenorganisatie moeten voldoen aan bepaalde vereisten van checks and balances die opgenomen worden in het nieuwe lid 2. Zo moet de belangenorganisatie die een collectieve actie wil instellen beschikken over een toezichthoudend orgaan,⁴⁵ passende en doeltreffende mechanismen voor de deelname aan of vertegenwoordiging bij de interne besluitvorming voor de achterban⁴⁶ en voldoende middelen om de kosten van de procedure te dragen.⁴⁷ Ook dient de 3:305a-organisatie aan bepaalde transparantievereisten te voldoen. Er komt een verplichting tot het hebben van een toegankelijke internetpagina waarop informatie verstrekt wordt over de statuten, de bestuursstructuur, de meest recente verantwoording van het toezichthoudende orgaan en bestuursverslagen, de bezoldiging van de bestuurders en de leden van het toezichthoudende orgaan, de doelstellingen en werkwijzen, een overzicht van de stand van zaken in lopende procedures, inzicht in de berekening van de bijdragen die van de achterban worden gevraagd en een overzicht van de wijze waarop belanghebbenden zich kunnen aansluiten bij de rechtspersoon en de manier waarop zij hun aansluiting kunnen beëindigen.⁴⁸ Tot slot stelt het tweede lid dat de organisatie moet beschikken over voldoende ervaring en deskundigheid ten aanzien van het instellen van de rechtsovereenkomst en het voeren van de procedure.⁴⁹

Het nieuwe lid 3 van art. 3:305a BW stelt nog een aantal aanvullende ontvankelijkheidseisen. Zo mogen de bestuurders die betrokken zijn bij de oprichting van de rechtspersoon geen rechtstreeks of middellijk winst oogmerk hebben⁵⁰ en moet de vordering een voldoende nauwe band hebben met de Nederlandse rechtssfeer.⁵¹

Voldoet de belangenorganisatie niet aan één van de hiervoor genoemde eisen, dan leidt dat in beginsel tot niet-ontvankelijkheid bij de rechter. Een uitzondering daarop is mogelijk in de gevallen waarin het stellen van die eisen disproportioneel zou zijn (lid 6).⁵²

3.1 Bindende kracht van de 3:305a-uitspraak

De wetgever heeft ten aanzien van het huidige regime van art. 3:305a BW benadrukt dat het een subsidiair karakter heeft.⁵³ Dit komt tot uitdrukking in de leden 4 en 5, op grond waarvan een belanghebbende zich kan verzetten tegen de werking van de uitspraak ten opzichte van hem en er ook bezwaar tegen kan maken dat een gedraging waardoor hij wordt getroffen aan de vordering ten grondslag wordt gelegd. De belanghebbende is in beginsel niet gebonden aan de 305a-uitspraak. De uitspraak heeft alleen gezag van ge-

wijsde voor de formele procespartijen en niet voor de groep van personen voor wie wordt opgekomen.⁵⁴ De belanghebbende moet zelf in een vervolprocedure zijn rechten opeisen, waarbij het volgens de Hoge Raad evenwel in de rede ligt dat de rechter in een vervolprocedure een in een 305a-procedure gegeven oordeel als uitgangspunt zal nemen.⁵⁵ Dat dit nadelig kan uitpakken, zeker in geval van een declaratoire uitspraak, blijkt uit de reeds meermaals aangehaalde *Deliveroo*-zaak. Weliswaar heeft de rechter voor recht verklaard dat de rechtsverhouding tussen Deliveroo en haar bezorgers, in afwijking van het schriftelijke contract, is aan te merken als een arbeidsovereenkomst, Deliveroo heeft daar nog altijd geen gehoor aan gegeven jegens de bezorgers.⁵⁶ In geval van een onwillige gedaagde, zoals in dit geval Deliveroo, moeten de individuele bezorgers om hun recht te halen een vervolprocedure aanspannen en daarin een arbeidsovereenkomst claimen. Zolang geen van de koeriers dat doet, is Deliveroo niet gehouden om gehoor te geven aan de verklaring van recht ten opzichte van de bezorgers.

Het nieuwe regime van art. 3:305a BW brengt in dat opzicht een belangrijke verbetering. De uitspraak op grond van een vordering ex art. 3:305a BW is bindend voor alle belanghebbenden voor wie de organisatie opkomt. Wel komt er een opt-out mogelijkheid. De rechter bepaalt daartoe voor welke nauw omschreven groep van personen de vordering wordt ingesteld.⁵⁷ Personen die onder de afbakening vallen, hebben vervolgens de mogelijkheid om zich van de collectieve procedure waarin hun belangen worden behartigd te bevrijden (opt out) door een schriftelijke mededeling aan de griffie. In dat geval worden zij niet gebonden aan de uitspraak door de rechter.⁵⁸

3.2 Gevolgen Wamca voor procederen door de vakbond

De ontvankelijkheidseisen worden aanmerkelijk verzwaard voor een art. 3:305a-organisatie als gevolg van de Wamca. Dat roept de vraag op of de procedure daarmee niet topzwaar wordt voor de klassieke 305a-organisaties en een drempel opwerpt voor het instellen van een collectieve vordering van de vakbond.

Wat betreft de verplichtingen op het gebied van checks and balances en op dat van transparantie hebben wij – gelet op het feit dat de FNV de voornaamste speler is in de art. 3:305a BW procedures – een blik geworpen op de website van de FNV.⁵⁹ Geconstateerd kan worden dat op het gebied van de transparantie-eisen nog wat werk aan de winkel is. Zo bevat de website thans geen informatie over de meest recente

44 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 19.

45 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 19.

46 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 20.

47 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 20.

48 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 20-21.

49 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 21.

50 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 21.

51 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 24.

52 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 1-2.

53 Kamerstukken II 1991/92, 22486, 3, p. 26.

54 A.W. Jongbloed, art. 3:305a BW, aant. 27, 'Gezag van gewijsde rechterlijke uitspraak', in: J. Hijma (red.), *Groene Serie Vermogensrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2019. Vgl. Ktr. 's-Hertogenbosch 1 maart 2018, ECLI:NL:RBOBR:2018:1001.

55 HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (VEB/Worldonline).

56 Zie D. Bremmer & L. Kok, 'Maaltijdbezorger is na nieuwe Deliveroo uitspraak nog altijd vogelvrij', *AD.nl* 17 januari 2019; H. Stil, 'Heeft FNV een flater geslagen met rechtszaak tegen Helpling?', *Het Parool* 1 juli 2019.

57 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 43.

58 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 33 en 46-47.

59 www.fnv.nl (laatstelijk geraadpleegd op 4 december 2019).

verantwoording van het toezichthoudende orgaan en bestuursverslagen, de bezoldiging van de bestuurders en de leden van het toezichthoudende orgaan en geen overzicht van de stand van zaken in lopende procedures. Het betreft geen onoverkomelijkheden, maar zorgt wel voor nog wat huiswerk met het oog op inwerkingtreding van de Wamca. Dan de nieuwe eis van representativiteit van de organisatie. Volgens de wetgever moet op voorhand duidelijk zijn dat de organisatie kwantitatief gezien voor een voldoende groot deel van de groep getroffen gedupeerden opkomt. Dit kan onder andere getoetst worden op basis van de bij een vereniging aangesloten leden.⁶⁰ Dit is nu juist waar de schoen wringt bij de vakbonden, nu zij zich al jaren geconfronteerd zien met een dalend ledenbestand.⁶¹ Toch denken wij dat het meevalt. Achtergrond van het invoeren van de representativiteitseis (en de andere aangescherpte ontvankelijkheidseisen) is de noodzaak tot bescherming van gedupeerden die bij een collectieve (schadevergoedings) actie betrokken zijn.⁶² In de parlementaire geschiedenis wordt steeds benadrukt dat voorkomen moet worden dat de collectieve actie een vrijplaats wordt voor commerciële organisaties die de belangen van de gedupeerden niet op de eerste plaats hebben staan.⁶³ De aangescherpte ontvankelijkheidseisen dienen met name als nodige filter voor ad hoc organisaties en commercieel ingestelde organisaties. De wetgever benadrukt dat de kritiek op de praktijk van voorgaande jaren zich niet zozeer richt op belangenbehartigers die al een lange staat van dienst hebben.⁶⁴ In het toekomstige lid 6 wordt daarom voorzien in een mogelijkheid voor de rechter om (ambtshalve) een belangenorganisatie toch ontvankelijk te verklaren zonder dat aan alle cumulatieve ontvankelijkheidseisen wordt voldaan. Dit is mogelijk wanneer de rechtsvordering wordt ingesteld met een ideëel doel én een zeer beperkt financieel belang heeft of wanneer de aard van het gevorderde of de aard van de rechtspersoon die vordert of zijn/haar achterban daartoe aanleiding geeft.⁶⁵ Beoogd wordt voldoende ruimte te laten voor organisaties die niet (per se) gericht zijn op het verkrijgen van een schadevergoeding en die een belangrijke rol spelen in het handhaven van collectieve belangen door een collectieve actie.⁶⁶ Mede tegen deze achtergrond is er onzes inziens voldoende reden om aan te nemen dat rechters bij – vooral de reeds gevestigde orde van – vakbonden indien nodig een uitzondering op de ontvankelijkheidseisen toe zullen staan (zo nodig amtsshalve). Steun daarvoor biedt ook het feit dat in de onderzochte jurisprudentie van de afgelopen 25 jaar geen enkele keer de eis van representativiteit ter discussie stond, terwijl die eis thans al als gezichtspunt heeft te gelden bij het ‘voldoende waarborg-vereiste’. Bij ad hoc opgerichte vakbonden zal dit vanzelfsprekend anders kunnen liggen.

60 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 19.

61 N. Jansen, *Een juridisch onderzoek naar de representativiteit van vakbonden in het arbeidsvoorwaardenoverleg*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 60 en 61.

62 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 7.

63 Kamerstukken II 2016/17, 34608, nr. 3, p. 18.

64 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 18.

65 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 8 en 29.

66 Kamerstukken II 2016/17, 34608, 6, p. 11.

Dat aan de art. 305a-uitspraak onder het nieuwe regime bindende kracht toekomt voor iedere persoon wiens belang is betrokken bij de procedure is enerzijds een verbetering voor de handhaving van het arbeidsrecht voor individuele werknemers voor wie wordt opgekomen. Zij hoeven in dat geval geen individuele vervolprocedure meer te starten om hun recht te claimen. Wel voorzien wij dat als gevolg van de bindende kracht van de art. 305a-uitspraak de rechter strikter zal gaan toetsen of mogelijk verschillende individuele omstandigheden aan de kant van de werknemers in de weg staan aan bundeling van de vordering. Het enigszins abstraheren van de mogelijke individuele verschillen tussen de belanghebbenden, wordt bij een bindende uitspraak tussen de gedaagde en alle belanghebbenden moeilijker zonder de gedaagde te schaden. Goed voorstelbaar is dat de verklaring van recht door de FNV in de *Deliveroo*-zaak onder het nieuwe regime van art. 3:305a BW bot zou vangen. Niet onvoorstelbaar is immers – zoals ook de kantonrechter opmerkt – dat ten aanzien van bepaalde bezorgers de individuele omstandigheden meebrengen dat het karakter van een overeenkomst van opdracht overheerst en aldus geen sprake is van een arbeidsovereenkomst. Wanneer deze bezorgers niet zelf kiezen voor een opt-out, zijn ook zij gebonden aan de verklaring voor recht dat sprake is van een arbeidsovereenkomst. Er is geen ruimte meer om in een individuele vervolprocedure tot een ander oordeel te komen voor deze bezorgers.⁶⁷ Dat schaaft *Deliveroo* en kan aanleiding zijn voor de rechter om te oordelen dat geen sprake is van gelijksoortige belangen die zich lenen voor bundeling.

4. Conclusie

Samenvattend gelden er op dit moment vijf ontvankelijkheidsvoorwaarden waaraan een vakbond moet voldoen om op basis van art. 3:305a BW een procedure te starten ter bescherming van de belangen van bepaalde werknemers. Het moet gaan om (i) een stichting of vereniging met volledige rechtsbevoegdheid, met (ii) een toereikende statutaire doelomschrijving, (iii) de belangen waarvoor de organisatie opkomt moeten gelijksoortig zijn en zich zodoende voor bundeling lenen, zodat een efficiënte en effectieve rechtsbescherming ten behoeve van de belanghebbenden wordt bevorderd, (iv) de organisatie moet voldoende hebben getracht het gevorderde door overleg met de gedaagde partij te bereiken en (v) de belangen van de personen ten behoeve van wie de rechtsvordering is ingesteld, moeten voldoende gewaarborgd zijn. Na inwerkingtreding van de Wamca komen daar extra vereisten bij.

Uit het door ons uitgevoerde jurisprudentieonderzoek blijkt dat in de afgelopen 25 jaar 91 procedures zijn aangespannen door een vakbond op de voet van art. 3:305a BW. Hoofdzakelijk de ontvankelijkheidsvraag of de belangen zich lenen voor bundeling is onderwerp van geschil. Veelal wordt door de werkgever betoogd dat individuele verschillen tussen

67 Vgl. W.H. van Boom & F. Weber, ‘Collectief procederen. Ontwikkelingen in Nederland en Duitsland’, *WPNR* 2017/7145; W.H. van Boom, ‘WCA -> WCAM -> WAMCA’, *TvCA* 2019/4.

werknemers zich verzetten tegen de vereiste 'gelijksoortigheid' van belangen. Onder het huidige regime wordt dit vereiste in het algemeen ruim uitgelegd. Wij voorzien dat de rechter na inwerkingtreding van de Wamca een minder abstracte toets zal aanleggen. Onder het huidige regime heeft de art. 3:305a-uitspraak alleen gezag van gewijsde voor de formele procespartijen en niet voor de groep van belanghebbenden voor wie wordt opgekomen. Dat geeft ruimte om in individuele vervolgpcedures die gestart moeten worden in geval van een ongewillige werkgever, alsnog met specifieke individuele omstandigheden rekening te houden en desnoods tot een andere uitkomst te komen dan in de art. 305a-uitspraak. Dat is enerzijds de charme doordat niet strikt getoetst hoeft te worden of mogelijke individuele verschillen ertoe leiden dat de belangen zich niet voor bundeling lenen, maar anderzijds een gemis, omdat werknemers alsnog moeten procederen indien de werkgever niet aan de uitspraak tegemoetkomt. Onder de Wamca wordt de 3:305a-uitspraak bindend voor alle belanghebbenden van de groep die niet ge-opt-out hebben. De genoemde charme wordt een gemis en het genoemde gemis wordt een charme. Discussies in rechte omtrent de representativiteit van de vakbond zagen wij niet. Bij de vraag of dit vaker onderwerp van geschil gaat zijn na inwerkingtreding van de Wamca kunnen vraagtekens geplaatst worden. De representativiteitseis is dan immers niet langer een gezichtspunt maar een uitdrukkelijke ontvankelijkheidsvoorwaarde. Wij nemen echter aan dat de representativiteitseis ook in de toekomst geen drempel op zal werpen voor een collectieve actie van de vakbond. Gelet op het doel van de aangescherpte ontvankelijkheidsvoorwaarden zien wij genoeg ruimte voor rechters om bij een collectieve actie van een vakbond, met name van de gevestigde orde van vakbonden, (ambtshalve) een uitzondering op de ontvankelijkheidseisen toe te staan op grond van het nieuwe lid 6 van art. 3:305a BW.

Jurisprudentiebijlage

HR 20 oktober 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1846
 Ktr. Utrecht 22 mei 1996, JAR 1996/156
 Rb. Haarlem 3 januari 1997, ECLI:NL:RBHAA:1997:AG1497
 Ktr. Utrecht 25 juni 1997, ECLI:NL:KTGUTR:1997:AG1538
 Ktr. Utrecht 3 december 1997, ECLI:NL:KTGUTR:1997:AG2306
 HR 27 maart 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2614
 Rb. Roermond 2 april 1998 ECLI:NL:RBROE:1998:AG2075
 Rb. Utrecht 23 december 1998, JAR 1999/36
 Ktr. Den Haag 17 maart 1999, JAR 2000/4
 Rb. Utrecht 1 juni 1999, ECLI:NL:RBUTR:1999:AH7969
 Rb. Amsterdam 8 september 1999, ECLI:NL:RBAMS:1999:AG2561
 Rb. Utrecht 17 november 1999 ECLI:NL:RBUTR:1999:ZL0904
 Ktr. Apeldoorn 26 januari 2000, ECLI:NL:KTGAPD:2000:AJ0030
 Ktr. Den Haag 22 februari 2000, ECLI:NL:KTGSGR:2000:AG5292
 HR 25 februari 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA4942
 Ktr. Utrecht 3 mei 2000, JAR 2000/131
 HR 26 mei 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA5961
 Ktr. Delft 29 juni 2000, ECLI:NL:KTGDEL:2000:AJ0128
 Ktr. Amsterdam 28 september 2000, ECLI:NL:KTGAMS:2000:AG2643
 Rb. Den Haag 22 november 2000, ECLI:NL:RBSGR:2000:AA8534

Ktr. Roermond 15 januari 2001, JAR 2001/122
 Rb. Den Haag 23 mei 2001, JAR 2001/124
 Hof Den Bosch 18 juni 2001, JAR 2003/128
 Rb. Amsterdam 13 februari 2002, ECLI:NL:RBAMS:2002:AG7832
 Rb. Utrecht 4 september 2002, ECLI:NL:RBUTR:2002:AG8036
 Ktr. Apeldoorn 9 december 2003, NJ 2004/58
 Rb. Arnhem 5 april 2004, JAR 2004/153
 Rb. Den Haag 14 april 2004, NJ 2004/40
 HR 4 februari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR6168
 Rb. Utrecht, 26 juli 2005, JAR 2005/201
 Hof Arnhem 9 augustus 2005, ECLI:NL:GHARN:2005:AU3100
 Rb. Arnhem 9 september 2005, ECLI:NL:RBARN:2005:AU2499
 Hof Arnhem 1 november 2005, ECLI:NL:GHARN:2005:AU8695
 Rb. Utrecht, JAR 2005/242
 Rb. Breda 8 maart 2006, JAR 2006/88
 HR 14 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU9722
 Ktr. Haarlem 28 april 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AW6192
 Hof Amsterdam 7 juni 2007, ECLI:NL:GHAMS:2007:BD4011
 Ktr. Utrecht 21 november 2007, ECLI:NL:RBUTR:2007:BC2292
 Ktr. Amsterdam 18 december 2007, ECLI:NL:RBAMS:2007:BM2942
 Ktr. Utrecht 16 januari 2008, ECLI:NL:RBUTR:2008:BC2036
 Ktr. Zutphen 12 maart 2008, ECLI:NL:RBZUT:2008:BM2905
 Hof Amsterdam 8 mei 2008, RAR 2009/29
 Rb. Utrecht 1 april 2009, AR 2009/122
 Rb. Den Bosch 5 maart 2009, ECLI:NL:RBSHE:2009:BH7000
 Rb. Den Bosch 30 december 2009, ECLI:NL:RBSHE:2009:BK8011
 Ktr. Hilversum, 28 april 2010, JAR 2010/206
 Hof Den Bosch 4 mei 2010, ECLI:NL:GHSHE:2010:BM3366
 Ktr. Rotterdam 22 oktober 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BT1867
 Ktr. Almelo 26 oktober 2010, ECLI:NL:RBALM:2010:BO1943
 Ktr. Tilburg 4 november 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BO3317
 HR 8 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0580
 Ktr. Haarlem 6 juli 2011, ECLI:NL:RBHAA:2011:BR4049
 Rb. Middelburg 18 augustus 2011, ECLI:NL:RBMID:2011:BR5225
 Hof Arnhem 25 oktober 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BU6019
 Rb. Utrecht 28 december 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BV3014
 Rb. Den Haag 3 januari 2012, USZ 2012/54
 Ktr. Haarlem 9 februari 2012, ECLI:NL:RBHAA:2012:BV362
 Groningen 5 oktober 2012, JAR 2012/269
 Ktr. Heerenveen, 13 februari 2013, JAR 2013/112
 Rb. Amsterdam 13 maart 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:BZ4174
 Rb. Oost-Brabant 11 april 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:BZ6592
 Hof Arnhem-Leeuwarden, 18 juni 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:CA3452
 Ktr. Rotterdam 22 november 2013, JAR 2014/7
 Ktr. Amsterdam 17 maart 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:1262
 Hof Arnhem-Leeuwarden 10 juni 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:4686
 Gem. Hof Aruba, Curacao, Sint Maarten en Bonaire, Sint Eustatius en Saba 23 september 2014, ECLI:NL:OGHACMB:2014:38
 Hof Amsterdam 7 oktober 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:4132
 Ktr. Rotterdam 14 november 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:10878
 Rb. Oost-Brabant 8 januari 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:19
 HR 13 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:305
 Ktr. 's-Hertogenbosch 16 februari 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:785
 Ktr. 's-Hertogenbosch 28 mei 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:3873
 Hof Amsterdam 21 juli 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:3004
 Hof 's-Hertogenbosch 15 december 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:5229
 Hof Amsterdam 19 januari 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:113

Ktr. Haarlem 18 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:6762
Hof's-Hertogenbosch 24 mei 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2011
Ktr. Amsterdam 24 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:6742
Ktr. Nijmegen 29 juli 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:4141
Rb. Gelderland 20 januari 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:342
Rb. Gelderland 30 januari 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:559
Rb. Oost-Brabant 2 februari 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:3242
Hof's-Hertogenbosch 2 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1874
Rb. Noord-Nederland 19 december 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:4888
Rb. Rotterdam 30 januari 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:850
Ktr. Zaandam 12 april 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:3068
HR 22 juni 2018, ECLI:NL:HR:2018:976
Rb. Rotterdam 13 juli 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:5543
Rb. Noord-Holland 25 juli 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:6229
Hof Den Haag 25 september 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2419
Rb. Limburg 26 september 2018, ECLI:NL:RBLIM:2018:9137
Ktr. Roermond 5 december 2018, ECLI:NL:RBLIM:2018:11451
Ktr. Amsterdam 15 januari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:198
Hof's-Hertogenbosch 22 januari 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:178
Hof Arnhem-Leeuwarden 26 maart 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:2624
Hof Arnhem-Leeuwarden 23 april 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:3554
Ktr. Groningen 1 mei 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:1922
Ktr. Enschede 7 mei 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:1538
Ktr. Amsterdam 1 juli 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:4546
Hof's-Hertogenbosch 20 augustus 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:3098
Rb. Oost-Brabant 19 september 2019, ECLI:NL:RBOBR:2019:5295